

CHƯƠNG CHÍN

CHON-LÝ VIỆN-DUNG BÌNH-DẠNG

307. Văn : Thế nào gọi là pháp Trung-đạo của Tiều-thừa ?
Xin cho biết lịch-sử mà đức Thế-tôn khởi sự dạy pháp này ?

Đáp : Ban sơ đức Thế-tôn độ năm anh em Kiều-Trần-Như, Ngài giảng-giải đại-y rằng : « Người tu-hành phải tránh xa hai con đường hai bên, mà giữ mực chính giữa (chấp trung). »

Hai con đường hai bên là gì ? — Nghĩa là một đường thì giữ sắc thân cho sung-sướng khoái-lạc hơn hết. Còn một đường thì lập khổ-hạnh quá lễ, ép xác, hãm mình, nhìn đời không ấy, hoặc ngồi hoài không nằm, hoặc đứng mãi chẳng ngồi, v.v... kỳ cho đến khi thành Đạo mới thôi. Như thế, một bên thì tâm thân sung-sướng, còn một bên thì hình-hai khổ-cực. Hãy bỏ hai bên ấy đi, mà giữ lấy mực giữa, làm sao ứng-dùng cho vừa phải, không sung-sướng thái quá mà cũng không cực-khổ đảo-đề, đó là Trung-đạo (giữ mực trung-bình). Người tu-hành nào giữ được mực trung như vậy, thì tinh-thần tho-thới, tâm-trí sáng-suốt, tu-hành mau đắc Đạo. Phải biết rằng : nếu sung-sướng thái quá, thì tinh-thần truy-lạc, còn khổ-cực đảo-đề, thì hình-xác nhục-nhân, lẽ tất nhiên tinh thần bất an, tinh thần bất an, thì tâm trí mờ-mịt, lối-tâm, đầu còn sáng-suốt mà mong giải-thoát.

Ta-bà là cõi khổ (1), người tu-hành dùng sự sung-sướng khoái-lạc, để giải-thoát cái khổ, là điều, hết sức lầm-lạc. Trái lại, dùng cái khổ, để giải-thoát cái khổ, lại là một điều càng lầm lạc hơn nữa. Bởi vì làm như vậy, thành ra khổ-rằng-gia-khởi (đã khổ mà còn làm cho khổ thêm), chớ đâu phải là giải-thoát cái khổ. Theo chơn-ly đã giải thích như thế, thì biết rằng, chỉ có giữ mực trung, mới chính là con đường giải-thoát thuận tiện hơn hết, chắc chắn hơn hết.

308. V. Tại sao đức Thế-tôn không chỉ Trung-đạo Đại-thừa, (Tuyệt-dãi trung-đạo) mà lại dạy như thế ?

Đ. Đó là cái hay của sự tùy duyên hoá độ, nghĩa là nơi pháp phải hợp với căn cơ trình-độ của người đương-tu-hành, chính đức Thế-tôn nói cái pháp « chấp trung », như vậy đúng pháp chỗ mẹ-chấp của năm anh em Kiều-Trần-Như tu khổ-hành.

(1) Từ nhân-loại gây khổ, chúng phải vô cơ mà có khổ.

Nên biết rằng, đời với năm vị tu-sĩ này, đức Thế-tôn chẳng cần phải dùng đến Phật huệ, cũng rõ biết căn cơ và bình chứng như thế nào rồi. Bởi vì, ban sơ Ngài ở chung một chỗ với đến nói còn đã học xuong. Thét rồi yếu quá, đứng dậy không vững, té bất tỉnh, tưởng phải chết luôn. Sau khi tỉnh lại, Ngài biết rằng tu khổ-hành là vô ích. Từ đó, Ngài ăn uống trở lại, năm anh em Kiều-Trần-Như thấy vậy, tưởng là người tham sống sợ chết, thlich ăn uống cho sung-sướng, nên không còn tin-tưởng sung bái Ngài nữa.

Vì cái cơ như thế, nên sau khi đắc Đạo, đức Thế-tôn trở lại nói pháp Trung-đạo để độ năm anh em, đừng phá chỗ mẹ chấp về sự lập khổ hạnh.

309. V. Còn Trung-đạo của Đại-thừa (Tuyệt-dãi trung, hay Trung-đạo đệ-nhứt-nghĩa-đế) như thế nào ?

Đ. Chúng tôi xin tóm tắt vài câu : Bỏ tất cả những chỗ thiên chấp ; hoặc chấp bên này, hoặc chấp bên kia, hoặc chấp hai bên biên kiến, và cũng không dựng chấp chính giữa như Tiểu-thừa, khắp xem muôn sự, muôn vật đều là viên-dung bình-dạng, đó là Trung-đạo Đại-thừa.

310. V. Xem lịch-sử Phật, không thấy đức Thế-tôn dạy Pháp Tuyệt-dãi Trung-đạo. Hơn nữa, pháp ấy do Ngài Long-Thọ Bồ-tát (Nagarjuna) làm thì rõ. Thế thì, mặc dầu Trung-đạo Tiểu-thừa chơn-ly của nó thấp hơn của Đại-thừa, nhưng, không lẽ bỏ Phật mà học theo cái pháp của một vị Bồ-tát ?

Đ. Nói như thế là còn chấp pháp. Như là chưa tỏ ngộ sâu xa rộng-rãi chơn-ly Trung-đạo Đại-thừa của đức Thế-tôn trong các khế-kim, mà Long-Thọ Bồ-tát dùng làm tài liệu sau này.

Mặc dầu đức Thế-tôn không đưa ra cái nhan đề Tuyệt-dãi Trung-đạo, nhưng, phải biết rằng, tất cả nghĩa lý trong các kinh luận Đại-thừa, đều hướng về chơn-ly viên-dung bình-dạng, thì đó là Trung-đạo Đại-thừa, chớ còn gì nữa.

Còn như nói bỏ Phật, mà học đạo với một vị Bồ-tát, lại càng không nhầm nữa. Có nhiều vị Bồ-tát, vị hy-sinh, ngôi chơn-phước Niết-ban, tuy chứng quả Phật đã lâu, mà không chịu làm Phật, như đức Văn-Thù, đức Quán-Thế-Âm... Có lẽ đức Thế-tôn hiểu rõ sau này, sẽ có sự hoại-nghị như thế, nên Ngài nói trong kinh Lăng-Già như vậy : Bấy trăm năm sau, khi ta nhập diệt, sẽ có một vị Bồ-tát tên là Long-Thọ ra đời. Vị Bồ-tát này sẽ phá tan những sự mê lầm của những người tu Phật : hoặc chấp có, hoặc chấp không. Vị Bồ-tát này sẽ giáo-hoá chúng sanh cái thừa của ta (Phật-thừa), nó cao-viên hơn tất cả chúng Đại-thừa. Vị Bồ-tát này sẽ chứng quả an-lạc tịch-tịch của Niết-ban. (Thành Phật trọn vẹn).